

RABINDRANATH TAGORE LA BUCUREȘTI

de CLAUDIA CLEJA-GÎRBEA

De-a lungul multisekularei sale istorii, Bucureștii au găzduit mereu tot soiul de oaspeți — negustori și comandanți de oști, scriitori și oameni politici, artiști ori simpli și nestatornici călători — nu arareori, unii ori alții dintre aceștia încrucișându-și viața și preocupările lor cu viața și preocupările orașului de pe Dîmbovița. S-a întimplat astfel că în corespondența, rapoartele ori descrierile mai ample ale unor străini veniți în Capitală, mai de demult, ori în conferințele și interviurile unor oaspeți mai recentți, se găsesc deseori consemnări pline de tilcuri, referitoare la oraș, la viața și locuitorii săi, încît istoria Bucureștilor prin călători e astăzi un domeniu de investigație de un interes real, ce nu mai trebuie în plus subliniat.

Prezența în capitala României a marelui poet și om de cultură al Indiei și al întregii lumi — Rabindranath Tagore vădește și acum o importanță izvorită din semnificații multiple. Prin sosirea strălucitului sol al popoarelor și culturii Indiei în București, viața științifică, literară și artistică de aici primea o nouă dovadă de apreciere venită de peste hotare — iar acum, adusă de reprezentantul uneia din cele mai vechi și mai prestigioase culturi; la rîndu-i, Capitala își afirma din nou rolul activ pe care înțelegea să-l aibă în dialogul valorilor spiritualității universale; tot așa cum, în fine, recepționînd mesajul de iubire, de confraternizare pe care îl aducea Tagore, oamenii de cultură din București își manifestau deschis azeziunea lor la înfăptuirea idealului păcii — într-o vreme în care semnele discordiei, ale tendințelor de dominare și chiar de agresiune nu lipseau nici în Europa și nici pe pămînturile altor continente.

*

Cînd, în 1926, Rabindranath Tagore sosea în capitala României, numele său nu era nicidecum necunoscut aici. Unei mișcări culturale apte oricînd să înregistreze și să absoarbă valorile autentice ale științelor, literaturii ori artelor universale — așa cum era mișcarea culturală a Bucureștilor dintre cele două războaie mondiale, opera lui Tagore nu

putea să-i scape, mai ales din momentul în care — în 1913 — ciclul de poeme „Gitanjali“ („Prinosul liric“) al cărturarului indian primea încununarea Premiului Nobel pentru literatură. Treptat, opera poetică a lui Tagore pătrundea la noi — mai întâi prin traduceri înseriate în paginile unor reviste literare: „Renașterea“ (în 1918), „Luceafărul“ sau „Adevărul literar și artistic“ (în 1920) ș. a. ¹⁾

Interesul pe care cercurile largi ale intelectualității din România și cu deosebire din București, îl manifestau pentru vizita lui Tagore era însă sporit de faima pe care cărturarul și-o făcuse pledînd și pentru împlinirea unor țeluri sociale și politice în țara lui. Aderarea la mișcarea anticolonialistă a lui Mahatma Gandhi (la început, fără rezerve și violent susținută; dar mai apoi, de pe poziția pledoariei pentru transformarea țării sale prin iubire și pace, fără jertfe și fără revoluție) — de o parte; iar de altă parte, renumele școlii înființate la Santiniketan, în care Tagore vedea un centru ce „va genera ideea cea mare a dragostei și frăției între popoare“ — toate acestea fuseseră de asemeni, recepționate în cultura poporului de la gurile Dunării, iar Rabindranath Tagore — apreciat aici ca unul din spiritele cele mai interesante ale vremii sale.

Simpatia, căldura cu care marele sol al Indiei a fost primit în Capitala României apar astfel firești.

La 21 noiembrie 1926 ²⁾ un mic vapor românesc a traversat Dunărea și a acostat la Giurgiu, unde numeroși intelectuali, elevi și orășeni adunați în port l-au primit pe poet cu ovații. Acesta venea însoțit de membrii familiei: fiul său ce poartă același nume, agronom, cu soția și fiica lui, precum și fiica poetului, căsătorită cu Mahalanobis, un tânăr savant, profesor la Facultatea de fizico-matematică de la Universitatea din Calcuta. ³⁾

Vestea sosirii lui Tagore s-a răspândit cu repeziciune, în drum spre București poetul fiind întâmpinat pretutindeni în stațiile de cale ferată mai importante, de oamenii care veneau să-l salute și să-l privească. Oficial, Tagore a fost întâmpinat la Comana de către reprezentanți ai Ministerului Afacerilor Externe și ai Ministerului Cultelor și Artelor, precum și de numeroși ziaristi. Scriitorul Ion Marin Sadoveanu, director general al teatrelor din România și Vasile Stoica, consilier de legație l-au salutat în mod oficial. ⁴⁾ Sosit în Capitală, a fost primit în Gara de Nord, de către reprezentanții presei și de către L. Zamfirescu, din partea Ministerului Afacerilor Externe. Poetul a fost găzduit la Athéné Palace. În seara aceleiași zile, la ora 17 a primit pe literații și ziaristii care au dorit să-l vadă, răspunzînd cu bunăvoință întrebărilor adresate. ⁵⁾ Ocolind cu anilitate chestiunile politice, conversația s-a desfășurat abordînd în general scopul vizitei poetului în România, impresii asupra civilizației și literaturii europene, asupra țării sale și școlii create la Santiniketan. Poetul a declarat că în această călătorie „de studii“ „țările orientului euro-

¹⁾ *Călăuza Bibliotecarului*, an XIV, (1961), nr. 5, p. 29.

²⁾ Tudor Vianu, în prefață la *Tagore en Roumanie*, Buc., 1961, p. 7.

³⁾ *Dimineața*, an XXII, (1926), nr. 7179, 21 noiembrie, p. 11.

⁴⁾ *Ibidem*.

⁵⁾ *Ibidem*, nr. 7180, 22 noiembrie, p. 5.

pean l-au atras mai mult“, aici constatind „mai multă înțelegere decit în Occident pentru felul nostru de a cugeta și simți“. Europa dinainte și de după război i-a făcut aceeași impresie : „toți europenii umblă înarmați și chiar cînd sint dornici de pace caută pacea pe căi rătăcite“. „Cînd se ivesc nemulțumiri — a spus Tagore — ucideți întii pe solii păcii, în ioc să ucideți rădăcina răului : ideile care ațită. Nu împotriva oamenilor ci împotriva ideilor trebuie să luptați“. ⁶⁾

Deși mulți îl considerau un visător, un filosof mistic incapabil de a propaga lupta, și deși în perioada în care vine la București nu-și definise încă poziția sa de luptător pentru cauza păcii, așa cum o va face după 1930, Rabindranath Tagore a declarat încă de pe atunci : „Se înțelege că sint pacifist. Dar nu înțeleg prin aceasta nerezistența la rău. Împotriva răului trebuie să lupti uneori cu forța“. ⁷⁾

Poetul a fost fermecat de poporul român și de limba acestuia, așa cum o dovedește următoarea apreciere : „Am observat cu bucurie că există ritm în mișcări și multă armonie în culori. Am auzit că aveți o poezie populară interesantă. Aveți o limbă destinată pentru ritm și poezie“. ⁸⁾ Versurile lui Eminescu, pe care le cunoaște acum, prin mijlocirea fiicei unui compatriot al său care trăia în România, îl impresionează și îi prilejuiesc o amară nedumerire : „De ce într-o țară mică — atîta amărăciune ?“. Auzise „Scrisoarea a III-a“ „poezie care sfirșește într-o mare revoltă“. ⁹⁾

Despre nedreptățile și amărăciunile din țara sa poetul a scris sute și zeci de pagini de poezie, proză și dramaturgie. Poemele sale sînt cîntate de poporul asuprit al inzilor, trecînd în domeniul cîntecului popular anonim. El este poetul iubirii și al naturii. Tagore a propovăduit iubirea și la noi, răspunzînd cu dragoste dragostei cu care a fost înconjurat de către bucureșteni, declarîndu-se „nemuritor prin iubire dacă aceasta i se oferă“.

Banchetul oferit de Sindicatul ziariștilor și Societatea Scriitorilor în cinstea oaspetelui a fost un prilej pentru ca el să răspundă bunei primiri ce i s-a făcut. Banchetul a avut loc în saloanele restaurantului Athéné Palace în seara zilei de duminică 21 noiembrie, cu participarea unor personalități ale vieții artistice și culturale bucureștene, a unor ziariști și oameni politici. Printre invitați se aflau Vasile Goldiș, ministrul Cultelor și Artelor, Dr. Nicolae Lupu, academicianul Ion Bianu, directorul bibliotecii Academiei, economistul Virgil Madgearu, poetul Ion Pilat, socialistii Constantin Mille și Iosif Nădejde, poetul și dramaturgul Victor Eftimiu, prozatorul Ion Marin Sadoveanu, poeta Otilia Cazimir, artista Tantză Cutava Barozzi, Al. D. Teodoreanu, Al. Zamfirescu, reprezentant al Ministerului Afacerilor Externe și mulți alții. ¹⁰⁾ Răspunzînd toasturilor și urărilor adresate, Tagore și-a reafirmat convingerea că arta înnobilează pe om, avînd misiunea de a contribui la cunoașterea și buna înțelegere a omenirii : „popoarele sînt despărțite prin granițe, dar civilizația,

⁶⁾ *Viața Literară*, an I, (1926), nr. 30, din 3 dec., p. 1—2.

⁷⁾ *Dimineața*, an XXII, nr. 7180 din 22 noiembrie.

⁸⁾ *Viața Literară*, loc. cit.

⁹⁾ *Loc cit.*

¹⁰⁾ *Dimineața*, an XXII, 1926, nr. 7180, din 22 noiembrie, p. 11.

cultura, arta le apropie pe deasupra graițelor. Noi cu toții, scriitori și artiști, contribuim prin strădania noastră la această apropiere a popoarelor“.¹¹⁾

Manifestația celei mai vii simpatii și a căldurii cu care a fost înconjurat Tagore la București, a constituit-o desigur conferința pe care marele om de cultură a ținut-o la Teatrul Național, înaintea plecării sale din România.

În momentul cînd poetul a venit să-și rostească discursul, o imensă mulțime de bucureșteni se aflau în Piața Teatrului și pe Calea Victoriei. În sala teatrului, o asistență numeroasă ocupase lojile și parterul și aștepta cu nerăbdare apariția „bătrînului maiestos, cu plete și barbă albă, înalt, fin, cu aspect sacerdotal — numai linie și armonie pe chip“.¹²⁾

Vorba domoală și blîndă a omului ce inspira o mare bunătate a impresionat profund. Prin intermediul poetului „inima Indiei s-a dăruit ca un cîntec și poate ca o lacrimă“. Tagore mărturisea că n-a venit să cuvînteze ca filozof, ci ca „poet iubitor de omenire în eterna ei tendință spre perfecțiune“. El și-a transformat discursul într-un poem autobiografic în care a cîntat frumusețile naturii patriei sale, frumuseți care l-au învățat să iubească oamenii. Poetul se identifică cu soarta poporului său folosind în creația sa acea „limbă populară care este un acord din Simfonia infinitului“.

„Dacă nu te vei contopi cu viața poporului tău,
Poporul își va întoarce fața de la cîntecul tău fals

• • • • •
Cel care trăiește aceeași viață cu poporul
Acela va deveni drag și apropiat poporului“.¹⁴⁾

El povestește despre menirea poetului care „e ca și graiul florilor, al vîntului și al oceanului. Precum florile influențează prin frumusețea lor, tot astfel și poezii prin armonie și estetică“...

Leagănul culturii indiene a fost pădurea virgină, iar „locul acesta natal, toată împrejurimea lui i-au imprimat un caracter particular. Înconjurați de viața variată și întinsă a naturii, oamenii noștri, hrăniți și îmbrăcați de ea, s-au legat și s-au contopit interior cu toate schimbătoarele ei înfățișări“.¹⁵⁾ De aici rezultă „caracterul răsăritean“, opus caracterului și culturii apusene, născută între zidurile de piatră ale orașelor, care au lăsat urme adînci în spiritul oamenilor, învățîndu-i să fie individualiști și să privească natura ca pe o inamică, pe care trebuie s-o subjugi și să o stăpînești prin luptă.

Tagore a lansat și pe scena teatrului din București, ca și în peregrinările sale prin Europa, ideea unei unificări armonioase a spiritului activ al Occidentului cu sufletul răsăritului contemplativ. „În acest punct de apropiere, de contopire între ființa noastră și ființa lumii, în această

11) *Ibidem*.

12) *Dimineața*, an XXII, 1926, nr. 7179 din 21 noiembrie, p. 3.

13) *Universul*, an XLIX, 1926, nr. 273 din 24 noiembrie, p. 1

14) *Magazin Istoric*, an I, 1967, nr. 1, aprilie, p. 81.

15) Rabindranath Tagore, *Sădhană. Calea Desăvirșirii*, Buc., 1922

întrepătrundere între sufletul mistic al lumii vechi cu forța constructiv materialistă a lumii noi“ vedea Tagore problema „mintuirii“. ¹⁶⁾

În continuare, oaspetele indian a povestit împrejurările în care a devenit poet și influențele exercitate asupra-i de poemele religioase bengaleze îmbibate de dragoste. Aceste „poezii i-au revelat înțelesul adînc al lumii și i-au arătat că lumea are o unitate în toate manifestările ei diferite, dovedind prezența infinitului în inima finitului“. ¹⁷⁾

În încheiere au fost citite în românește două poeme din ciclul *Grădinarul*: „Pasărea imblinzită era în colivie“ și „Spune-mi dacă e adevărat iubitul meu, spune-mi“ pe care Rabindranath Tagore le-a recitat și în bengaleză, în ritm cîntător.

După conferință, publicul bucureștean care n-a asistat în sală și era adunat în Piața Teatrului i-a făcut lui Tagore o călduroasă manifestație de simpatie, conducîndu-i automobilul care-l ducea la palatul regelui, unde era invitat la dejun.

În aceeași zi, la orele 14 trenul de Constanța l-a dus pe Tagore spre patrie. Vizita sa a lăsat în Bucureștii de atunci o vie impresie.

Admirația și simpatia au fost însă reciproce, faptul putînd fi dedus din frumoasele aprecieri pe care Rabindranath Tagore le-a avut față de limba și cultura poporului român. De asemenea, ecoul călătoriei scriitorului în România a fost consemnat favorabil în presa vremii din țara sa. ¹⁸⁾

R E S U M É

L'oeuvre du grand poète indien Rabindranath Tagore était connue en Roumanie depuis 1913, de sorte que sa présence dans la capitale de la Roumanie en l'automne 1926 a eu un grand retentissement, surtout dans la vie culturelle de la ville. Tagore a établi des contacts personnels avec beaucoup d'écrivains, de poètes et d'hommes de lettres de Bucarest. La conférence tenue par Rabindranath Tagore dans la salle du Théâtre National, son toast au banquet offert par le Syndicat des journalistes, les interviews accordées à la presse — ont été réceptionnés avec un intérêt spécial par l'opinion publique de Roumanie.

---

¹⁶⁾ *Universul*, an XLIV, (1926), nr. 271 din 21 noiembrie, p. 1.

¹⁷⁾ *Ibidem*, nr. 273 din 24 noiembrie, p. 1.

¹⁸⁾ *Magazin Istoric*, an I, (1967), nr. 1, aprilie. p. 81.